

KYIV 2022
EUROPAS HOVEDSTAD
(resumé)

*De siger,
at der er tale om en unipolær krise,
en reaktion på NATO-udvidelsen,
Sovjetunionens forsinkede sammenbrud,
et postimperiale syndrom, osv.,
men det er ikke sandt.*

*Manden vil bare ikke give magten fra sig — det er det hele.
Intet af dette ville være sket, hvis han, som det kræves i forfatningen,
var gået for 14 år siden.*

Mikhail Fishman

Et land bliver overfaldet

Ruslands overfald af Ukraine bringer os tilbage til begyndelsen af det XX. århundrede og de omrokeringer som den gang fandt sted i forbindelse med den daværende omdefinering af den koloniale verdensorden. Som Hitler i sin tid, forsøger Putin at fiske i rørte vande ud fra en forestilling om at genoprette en tabt imperial *grandeur*. Forehavendet er grundlæggende reaktionært, nihilistisk og fuldkommen verdensfjernt.

Dødsdriften

For psykoanalysen stiller den nuværende situation adskillige spørgsmål — klinisk, politisk, metapsykologisk, praktisk.

Det mest presserende er at få præciseret Freuds brug af termen *dødsdrift* som uden videre og uden belæg anvendes i flæng til at 'forklare' krigshandlingerne.

Intet er mere misvisende. Dødsdriften har intet med Thanatos at gøre. Faktisk træder volden netop frem når Dødsdriften forhindres i at lave sit arbejde.

Det er dog rigtig nok at de termer Freud benytter sig af kan være vildledende. Vi har brug for andre ord for at præcisere hvad det handler om. Måske kan *dekonstruktion* angive mere passende hvad 'dødsdriften' står for: forhindre at libidoens fikseringer ender med at sætte sjælelivet i stå. 'Dødsdriften' indskrives i en dialektik som psykoanalysen undersøger.

Objekt og identifikation

Forståelsen af denne dialektikken bringer os frem til at interessere os for relationerne mellem objekterne og identifikationerne. Subjektets position afhænger nemlig deraf. Udvekslingen mellem livs- og dødsdriften (dvs. mellem konstruktion og

dekonstruktion), afgør hvordan den pågældende dialektik (*Entwicklungsgeschichte*, som Freud kaldte det) udfolder sig.

Objekterne og identifikationerne regulerer den libidinale udveksling.

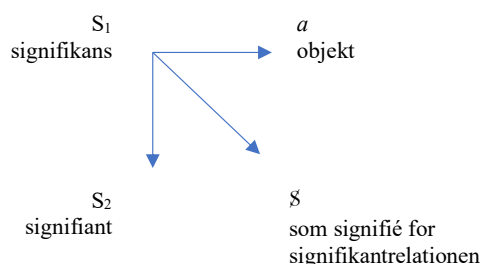
Konstruktionen og dekonstruktionen regulerer den subjektive strukturs smidighed, forhindrer at vekselvirkningen går i stå.

Eller for at sige det på en anden måde: dekonstruktionen (Freuds 'dødsdrift') bygger på kastrationen, gør den symbolske gæld gældende overfor den ødipale labyrint som insisterer på væren (til syvende og sidst være eller ikke-være fallossen, kilde til uendelig rivalitet). Uden dekonstruktion er der kun *Endlösung* tilbage, objektets tilintetgørelse.

Det er hvad Freud mener når han siger (i *Warum Krieg?* fra 1932 i samtale med Albert Einstein), at *Der Todestrieb wird zum Destruktionstrieb*. I udfoldelsen af disse noter må vi se nærmere på det.

Fantasmets logik

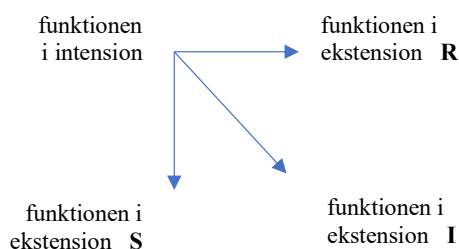
Objektets og identifikationens deltagelse i driftens økonomi fører os over til at overveje fantasmets organisering og dets logik, hvilket vil sige den subjektive økonomis modale og signifikantmæssige sammensætning. Det er hvad Lacan kaldte diskurs:

som spørger til hvordan signifikantrelationen $S_1 \rightarrow S_2$ producerer fantasmet ($a \diamond \S$), hvor det sidste er afhængigt af den første.

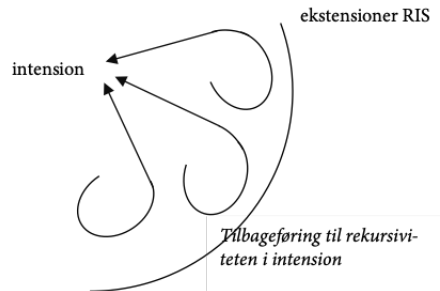
For at sige de med Freud: Ødipus' undergang forudsætter kastrationen.

Denne vekselvirkning (som i egentlig forstand udgør hvad Lacan kaldte *ønskets dialektik*) inddrager et sammen- og modspil hvis drivkraft hviler på funktionens (Φ i vores felt) vekslens mellem intension ('umættet' i Freges terminologi) og ekstension ('mættet' i så fald), og hvor det afgørende er at 'funktionen som sådan' ikke reduceres til det eller de værdier som den enkelte ekstensionelle tilstand måtte give den.

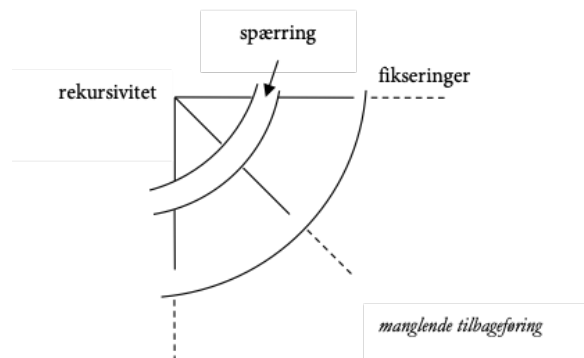

Funktionens smidighed forudsætter at funktionen (lad os sige: kastrationen) 'vender tilbage' til intensionen.

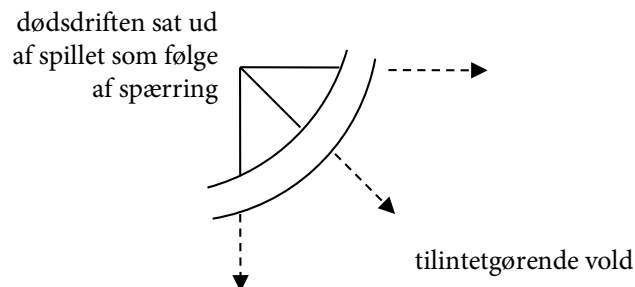
Så længe forbindelsen og udvekslingen mellem intensionen og (i psykoanalysen) ekstensionerne (R, I, S) opretholdes, holdes homøostasen i den subjektive metabolisme ved lige.

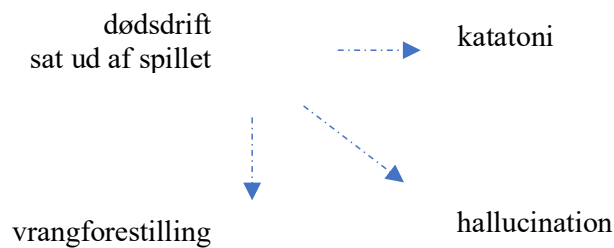
Hvis vekselvirkningen mellem intensionen og ekstensionerne spærres eller blokeres, vil den umættede funktion ($f()$, 'dødsdriften') være utilgængelig og den mættede version af funktionen ($f(R)$, osv., i ekstension) fikseres.

Det er det uudholdelige ved denne fiksering (tingsliggørelse) der kalder på tilintetgørelsen.

I den forstand må denne sønderrivende destruktion opfattes —ligesom vrangforestillingen (men også hallucinationen og katatoni)— som helbredelsesforsøg. Akavet og ødelæggende ganske vist, men et forsøg på at komme ud af den fastlåsthed man befinder sig i.

Der er således tale om et forsøg på at sætte den rekursivitet som dødsdriften står for, i gang igen. Men ødelæggelse er netop ikke dekonstruktion. Det kan kun producere en ørken, ikke noget nyt.

Lacans fakticiteter

Fikseringsproblemet er vigtigt og må derfor præciseres. Freud anvender termen for at anskue libidoens forskellige investeringsformer i forbindelse med drifternes tilknytning til objektet. Det har med drifternes sammenspil at gøre (*Mischung* og *Entmischung*, som Freud kalder det) og deltag dermed i objekterne værdi og særkende (hvorfor den også, og i henhold til identifikationerne, bidrager til den enkeltes 'karakter'). fikseringerne er for så vidt uundgåelig, nødvendige og brugbare så længe de ikke fastlåses.

For at kunne skelne mellem anvendelige og uanvendelige investeringer skelner Lacan mellem *fiksering* og *fakticitet*. Den første er en libidinal investering som i bedste fald medfører tilfredsstillelse, er fleksibel og underkastet kastrationen. Den anden er en pinefuld fastfrysning hvis rigiditet og grænseløshed fører til disintegration (i hvert fald truende indskrænkning) af den nødvendige subjektivdialektik. De tidligere nævnte tilstande (katatoni, hallucination og vrangforestilling) er reaktioner over for den perpleksitet som fakticiteten bringer subjektet i, og et forsøg på at sætte dialektikken i gang igen (derfor omtalte Freud dem som 'spontane helbredelsesforsøg').

Siderne 256 og 257 af Lacans *Autres écrits* (2001) må studeres nøje i denne sammenhæng. For dér¹ forholder Lacan sig til fakticitetsproblemet i en social (intersubjektiv, om man vil) kontekst, hvilket selvsagt har vores interesse i forbindelse med krigens problematik. Han omtaler hvad der sker når ekstensionerne (reelle, imaginære, symbolske) udvider sig i en uendelighed (og dermed mister ligeledes forbindelse med hverandre), som følge af umuligheden af at «vende tilbage» til intensionen.

Hvor *faktualiteten* (det faktiske) netop er en måde at begribe verden på (som 'tingenes tilstand') ud fra en sammenføjning (i et ikke-sfærisk, møbisk, sammenfald) af det reelle, det symbolske og det imaginære (hvilket altså indebærer at den rekursive intensionalitet —kastrationen— medinddrages), dvs. som en sammenføjning der tillader at give et bud på den situation der diskuteres (og hvor man kan være enig eller

¹ Det drejer sig ikke mindre end om teksten *Proposition sur la psychanalyse de l'école* fra oktober 1967. En nærlæsning af de, for vores ærinde, relevante passager, vil udføres i den tekst der vil følge dette resumé.

uenig om bedømmelsen af sagen uden dog at gøre den til et privat anliggende), da er *fakticiteten* (som nok skal sættes i forbindelse med Heideggers *Faktizität*) en flugt fremad.

Lacan tøver ikke i den forbindelse med at tale imod den ødipale ideologi, imod gruppens sammenhold på baggrund af en idealiseret fader samt imod den segregation og afsondring som følger med når perspektivet indsnævres.

Fakticitet og delir

Fravær af en tilbagevenden til rekursiviteten (dvs. til funktionen i intension) producerer altså (idet vi anvender RIS som grundakser) i hvert fald tre fakticitetsformer. Konstruktioner som alle har vrangforestillingernes egenskaber fordi de hver især vokser med en uhæmmet vækst, uden nogen mulighed for at blive antastet. Fakticiteterne bygger på en overbevisning (de er i bund og grund onto-teologiske) som understøttes af en ved lejlighed udarbejdet teori.

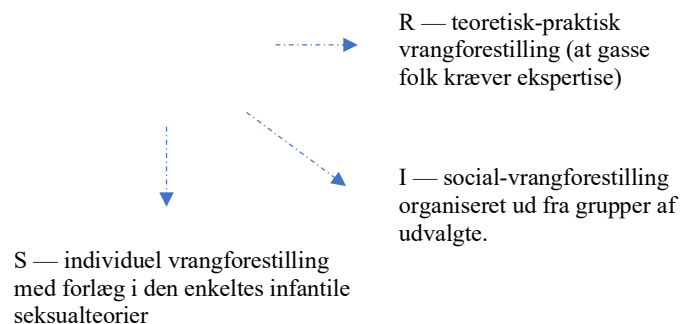
Når talen mister forbindelsen til funktionens intensionelle aspekt, produceres ifølge Lacan, tre typer vrangforestillinger, tre typer prædikative 'løsninger'.

I det reelle finder vi koncentrations- og udryddelseslejrene som eksempel på en vrangforestilling baseret på en tekno-industriell teori.

I det symbolske indlejres en social-vrangforestilling baseret på en udvælgelsesteori (og dermed selvsagt en udelukkelsesteori).

I det imaginære produceres en individuel vrangforestilling (organiseret ud fra den enkeltes historie).

Dette giver os følgende skema (det fremgår ikke som sådan i Lacans tekst, men det kan nemt udledes af argumentationen):

Vrangforestilling og ønske

Sådanne problemstillinger kræver selvfølgelig yderligere overvejelser. Det er tydeligt nok at Lacan her er på vej til at formulere sin diskurs-teori. Men allerede hans overvejelser om forholdet mellem talen og sproget fra Rom-talen (jf. de tre 'paradokser' nederst på side 279 og frem i *Écrits*), giver os et godt udgangspunkt.

Mere specifikt er det oplagt i den forbindelse at studere i hvert fald følgende tre problemstillinger:

- forskellen mellem negation og negativisme
- forskellen mellem dekonstruktion og destruktion
- forskellen mellem rekursivitet og iteration

Alt sammen med hensyn til at bestemme forskellen mellem ønske og vrangforestilling (*désir* og *délire*, som det meget passende hedder sig på fransk). Hvilket skal hjælpe os til at begribe de socialpolitiske hændelser, mindre som umiddelbart driftsmæssige forekomster end som følgevirkninger af fantasmatiske dannelser.

Et neofascistisk projekt

Alle disse betragtninger fra psykoanalysens værksted vil komme os til gode i forbindelse med de hændelser vi nu forsøger at begribe. For hvordan kan et overfald af så stort et omfang retfærdiggøres hvis ikke ved hjælp af sådanne vrangforestillinger?

Putin og hans propagandister siger kort og godt:

”Eftersom Ukraine ikke findes, er ukrainerne heller ikke virkelige. At hævde det modsatte er udtryk for en forvildelse som kræver et korrektiv som må være på højde med forseelsen. Og eftersom denne er forårsaget af nazistiske tendenser, kan korrektivet kun være udrensning: derfor må byerne jævnes med jorden, de genstridige dræbes, deres avl genopdrages og russificeres i genopdragelseslejre. Enhver erindring om et frit og selvstændigt Ukraine skal udslettes. Simpelthen fordi Ukraines uafhængighed minder om Ruslands imperiale fallit. Og det er uudholdeligt.”

På en måde har Putin bragt os tilbage til 1929. Til hint bankerot og diskussionerne om hvordan man kunne komme videre. Vi er altså tilbage til følgende spørgsmål: Kan demokratiet bruges til at komme ud af krisen?

Det er på sin vis historien om Weimar-republikken om igen. Weimar hedder nu Kijev, Putin forsøger at løse sine interne problemer ved at knække den. Dengang som i dag, var hovedspørgsmålet om der fandtes en *leder*, et *parti*, et *folk* og/eller *nation* som kunne løse problemerne¹.

At gå rundt om alle de aspekter som sagen indeholder, kræver at man tager fat i de vrangforestillinger jeg skitserede før. Dvs. de fakticiteter som denne krig bygger på og behandler som faktuelle.

Det er egentlig *homo sovieticus* vi skal beskæftige os med. Navnlig dens skæbne nu om dag.²

¹ Jf. alle disse demokratier med fodnoter som i dag flourer: ’suveræne demokratier’, ’folkedemokratier’, ’beskyttede-demokratier’, ’illiberale-demokratier’, ’radikale demokratier’, etc.

² Litteratur derom mangler bestemt ikke og trækker spor helt tilbage til Tsar-Rusland, Sovjettiden og de postsovjetske tider hvor et særligt mafiosolignende regime har overtaget statsadministrationen i

En sidste bemærkning her må være på sin plads. Det kan være forvirrende at tale om fascisme i forbindelse med det putinske regime, når dette samtidig beskylder alt og alle, som ikke tænker som det, som værende 'nazister' (således også disse ukrainere som altså ikke findes). Det sidste er blot en gammel sovjetisk refleks, som rammer alt og alle der menes at være fjendtlige over for Moder Rusland. Blandt eurasia-ideologerne, f.eks. Aleksandr Dugin, skelner man dog ganske eksplicit mellem fascister og nazister. De første stod for den rette linje og solgte sig ikke til fjenden, nazisterne derimod mistede målet og afveg fra de fascistiske principper. At finde ud af hvad der er på spil, kræver at man præciserer hvem fjenden er.

Kapitalismens problem

Fjenden er i den tankegang 'Vesten' og 'Vesten' er 'det liberale demokrati', 'frihed uden ansvar' samt 'grådigheden'. Kort sagt: 'kapitalismen'. Men hvad er kapitalismen? Og hvordan redder man Moder Rusland fra den? Putins løsning er et illiberal, kontrolleret demokrati, med en stat af imperialt tilsnit og statsrelationer (både indadtil og udadtil) af vasal, kolonial, art.

Putin forsøger ikke mindre end at indføre en ny verdensorden. Et projekt som vil have mærkbare konsekvenser verden rundt hvis det lykkes, ikke mindst for Europa. Projektet er dog ikke andet end endnu en Potemkinkulisse som først og fremmest findes i herskerens hoved. Putins egen forklaring i den konkrete situation (at Rusland er belejret og har brug for at forsvare sine grænser — et land som i forvejen fylder et helt kontinent), peger sådan set blot på et lokalt anliggende. Det afgørende i hans øjne er den stående modsætning mellem vestens dekadence og den russiske sjæl. Fjenden er den verdensorden som det neoliberale togt forfægter som universalt og nu dækker hele kloden.¹

Det er hvad Vladimir Putin i princippet har forsøgt at rette op på. Problemet er bare at han har gjort det ved at understrege det værste ved Sovjetunionens tid (centralisering, og —i manglen af partiet— koncentrationen af magten omkring en klike bestående af folk fra efterretningstjenesten, oligarkiet og militæret) og det værste ved den neoliberale tid (frem for alt ved at understøtte en kleptokratisk vennetjeneste der i sin søgen efter hurtige indtjening dræner det civile samfund og forarmer det ganske land). Putin har dog i en vis forstad ret. For det eneste der kan redde hans regime, er

---

Rusland. Arten af dette regime skal vi studere nærmere ved hjælp af diskursbegrebet og navnlig den særlige udgave af den neoliberale ideologi som nu har taget plads i landet. For blot at nævne nogle, for mig, vigtige forfattere i den forbindelse vil jeg fremhæve: Françoise Thom, Timothy D. Snyder, John Sweeney, Michel Eltchaninoff samt Olga Chyzh. Der er dog mange andre relevante iagttagere. Hjemmesiderne **meduza.io**: <https://meduza.io/en> samt **Desk Russia**: <https://en.desk-russie.eu> er vigtige kilder til information.

¹ For en begribelse af kapitalismens historie i det hele taget er Fernand Braudels undersøgelser uundværlige.

at erobre land (og befolkning vel at mærke), for på den måde at kompensere for de mangler som det russiske samfund lider under.

Der er således tale om en ren og skær kolonialkrig i en søgen efter *Lebensraum*. Hitler om igen bare med knap hundrede års forsinkelse.

Når det har virket så overraskende for os andre, er det ganske enkelt fordi vi har været indhyllet i den neoliberale forestilling (lutter blændværk viser det sig) om at globaliseringen er den bedste af alle verdener. At det bare gjaldt om lade det nuværende økonomiske kredsløb løbe hurtigere så ville alle være tilfredse. Den neokolonial regime som dermed blev indført har vi set glædelig bort fra.

Men når Putin sætter sig i spidsen for en antikapitalisme af neofascistisk tilsnit¹, ser han fuldstændig bort fra, at han selv er en del af problemet. At han har kørt det russiske civilsamfund i sæk, reduceret staten til autarkiet, forvandle den russiske økonomi til blot leverance af råvarer², forvandlet det offentlige rum til en ørken hvor medierne lukker propaganda ud dagen lang og befolkningens forsøg på at få adgang til troværdig information straffes hårdt, etc. Han har en pointe ganske vist, fordi det er rigtigt nok at det herskende neoliberale regime her på det sidste har fået sig et ordentligt søm i ligkisten og må omdefineres. Thi det er altså rigtigt nok at

- læren om det rationelle valg er nu tilbagevist godt og grundig,
  - ideologien om 'minimalstaten' (altså staten som subsidieret størrelse) må revideres,
  - globalisering som politisk projekt vil formodentlig ikke være gangbart igen et godt stykke tid, hvis nogensinde,
- men dette skyldes altså ikke Putin og hans skarpsindighed, men kapitalismens egne indre modsætninger.

Kapitalismen og psykoanalysen

For vores del stiller alt dette en række opgaver som vi må se at få undersøgt.

- Den vigtigste er måske den (fordi den modsætter sig vores egne spontane anskuelser derom — *wishful thinking* vel især) at indse at kapitalismen er uudryddelig;

---

¹ En neofascisme *suis generis* vel at mærke. Den fascisme der er tale om i dag, i Rusland, er frem for alt en imperial ideologi uden parti og uden masser. I hvert fald ikke de masser som Freud (eller W. Reich for den sags skyld) tænkte på. Det rejser spørgsmålet om befolkningernes deltagelse i det politiske liv og om populismens former i dag. Her kan Ernesto Laclaus undersøgelser derom måske inddrages. Det er i hvert fald noget særligt og giver nogle komplikationer til Putin, både med hensyn til hvordan han videregiver sine beslutninger og organiserer sine tropper, og hvordan han må holde befolkningen fra den europæiske del af Rusland ude af krigen. Massemediernes funktion i den forbindelse er også noget vi må se på. Det er som sagt diskussionsspørgsmålet der helt klart trænger sig på.

² Olie og gas som salgsvare samt det militær-industrielle kompleks har været de to ben den russiske økonomi har hvilet på. De to første vil blive sværere og sværere at komme af med uden større økonomisk tab, det sidste har på eklatant vis afsløret sig selv som endnu en Potemkin omgang, ædt op af korrupsion og inkompetence. Noget som også de menige russiske soldater betaler prisen for.

indrømme at den er kommet for at blive og at vi må se at finde ud af hvordan den kan tøjles så dens indbyggede destruktivitet ikke kører os alle sammen i sæk.

For kapitalismen vil ikke vide af rekursivitet (dekonstruktion). Den bygger derimod på lutter iteration, hvorfor dens 'vækst' minder for det meste om en uhæmmet kræftsvulst¹.

Kapitalismen bygger på destruktion. Derfor er en rask lille krig det bedste den ved. For jo mere der ødelægges jo mere er der at rive i. For penge er der masser af og den humanitære- og rekonstruktionsindsats er også forretning.

- Studiet af kapitalismens diskursivitet er derfor påkrævet.² Vi kan i den forbindelse ikke læne os op ad forestillingerne om en lysende sti der vil bringe os frelse. Heller ikke forblive i en slags kontemplativ nydelse hvor vi blot bekræfter hvad der vil ske. Sagen er nemlig diskursiv og kræver samarbejde og opfindsomhed. Og studiet af de forskellige former kapitalismen giver sig til kende i, over hele kloden, er tiltrængt.
- Herunder omkring spørgsmålet om de forbindelser der er mellem psykoanalysens fremkomst og kapitalismens udvikling. En stor problematik som vi må være i stand til at undersøge. Dette rejser tillige spørgsmålet om psykoanalysens rødder i oplysningstiden (noget som hverken Freud eller Lacan frasagde sig), herunder om dens deltagelse i reproduktionen af arbejdskraften. At det ubevidste har kunnet opdages i det XIX. århundrede skyldes imidlertid ikke kapitalismen som sådan men en følgevirkning af kapitalismes generaliserede overherredømme: nemlig sekularisering af de sociale relationer (hvilket ikke modsiger for så vidt Walter Benjamins tese om kapitalismen som religion).

Det er på dette punkt at Lacans udsagn om at det for psykoanalysen gælder om at producere en skrift der bringer talen et andet sted hen end de sædvanlige tale- eller domstole som ustandseligt hives frem, bliver yderste aktuelt³.

Vi må i den forbindelse være yderst opmærksomme på at hvad Lacan efterlyser, ikke er bare en ny tale (her forstået som endnu en *speech*), men netop en ny skrift, dvs. en ny omgang med bogstaverne. For det er ikke retorik der skal til (heller ikke på skrift, vel at mærke), men om en materialitet af et anderledes tilsnit end den,

---

¹ Der er mange eksempler på det, men det nye 'bjerg' som nu om dage vokser op med ubrugt tøj rundt omkring i verden, er ganske sigende. Vi må se at opfinde en form for social *apoptose*, som kan regulere udskejelserne.

² Et første udkast derom fra min side findes i teksten *Vedrørende kapitalismens delirerende natur* fra 2020.

³ Il suffirait peut-être, on se dit ça sans doute, que de l'écriture nous tirions un autre parti que de tribune ou de tribunal, pour que s'y jouent d'autres paroles à nous en faire le tribut. (*Autres écrits*, 2001, side 18)

fakticiteten tilbyder. For at den materialitet der giver plads til subjektet kan komme til ordet, om jeg så må sige, må man holde op med at reducere skriftet til fakticitet.

Spørgsmål om kapitalismen og subjektet er relevant i det lys, fordi når man ser på de forskellige typer subjektiviteter som kapitalismen tilbyder (jeg mener: den russiske kapitalisme appellerer til et subjekt som er forskelligt fra den kinesiske kapitalisme, osv.), da bliver man klar over at subjektet for det ubevidste faktisk er noget helt andet og kan ikke begribes alene derfra. Måske derfor insisterede Lacan på at det subjekt som psykoanalysen forholder sig til er videnskabens subjekt, men det er et udsagnet så kræver flere læsninger og en opfattelse af videnskaben som ikke reducerer den til 'erkendelsesteori'.

Subjektet for det ubevidste

Dermed er vi nået frem til det, der for alvor må påkalde sig vores opmærksomhed i hele denne affære. For diktummet om at *det kollektive er ikke andet end subjektet for det individuelle*, som vi efterhånden kender noget til, får i lyset af de aktuelle begivenheder en fornyet betydning og må netop helt bogstaveligt genoptages på ny.

Thi hvad der sker i Ukraine lige nu, er en konfrontation mellem to forskellige tankesæt. To opfattelser af hvad det vil sige at 'være sig selv' og af hvad man vil finde sig i. Det er jo ligetil, kan man sige. Men jeg tror at det er noget der rækker ud over de overvejelser som Freud udviklede i forbindelse med 'det sociale', en anskuelse der havde 'massen' som udgangspunkt, med *objektet* og *idealet* som pejlemærker. Ikke at disse betragtninger nødvendigvis er forældet, men det er klar at 'masse' er utilstrækkelig som kategori og må gentænkes.

'To tankesæt' er blot en måde at sige det på, for det der gør udslaget, er selvfølgelig signifiant-begrebet. Min grundlæggende tese i den forbindelse (en tese som skal udarbejdes i den kommende tekst) er, at hvad vi kalder demokrati, er simpelthen et spørgsmål om *signifians* (mere præcist: har at gøre med en anerkendelse af signifiant-funktionen¹). I den forstand at alt der går imod signifiansen, forpurrer selve muligheden for demokratiet.

Det er således ikke tilstrækkeligt at erklære sig som demokrat, for at være det. Det kræver en aktiv indsats af subjektiv art. Blandt andet derfor kan demokratiet ikke eksporteres — et forsøg, må vi indrømme og lære af, som blot har medført alskens ulykker. Dertil kræves nemlig et ønske, hvilket ikke kan eksporteres.

Dette er en vanskelighed som vi ikke kan overse (og som ikke er anderledes end den omstændighed, at psykoanalysen heller ikke kan bare "overføres"). De voluntaristiske prætentioner om at opnå dette kan kun ført til totalitære resultater, eller endog terror, fordi den bestræbelse har propageret for tomme tegn. Det gælder både for

---

¹ Men dette er stadig for svag sagt, fordi jeg kan sagtens anerkende noget, samtidig med at jeg ikke ved af det. Det er trods alt psykoanalysens abc.

demokratiet og for psykoanalysen — hvilket er tankevækkende og må føles til døren, som man siger.

Demokratiet og subjektet for det ubevidste er beslægtet fordi de begge indebærer inkorporationen af det tomme, de forudsætter en imprædikative (rekursivt) moment for at kunne fungere. Lige så snart de alene reduceres til prædikative former mister de deres særkende, bliver til lutter tegn.

Heraf spørgsmålet (tese at gå videre med): Hvis demokratiet i egentlig forstand er en signifiant der repræsenterer et subjekt — er i så fald psykoanalysen netop den anden, nødvendige, signifiant der skal til for at modtage det? Det må studeres i alle dets forgreninger.

Psykoanalysen og oplysningstiden

Det ubevidste har eksisteret til alle tider. I hvert fald så længe talen som akt har fandtes. Noget andet er dens begribelse, som forudsætter i de mindste en fornemmelse for diskursens materialitet.

Det sidste har krævet at man i det mindste gav afkald på ontologien og begav sig ud i en undersøgelse af de skema det organiserer verden. Det er hvad oplysningstiden påbegyndte¹. Herunder takket været sin opdagelse af (men det vidste allerede Descartes) at selv tvivlen danner mønstre man kan stole på. At tage det til os stiller i hvert fald tre spørgsmål foran os:

- Vedrørende demokratiet væsen, som sagt, dets signifikantmæssige beskaffenhed og det subjekt det sætter i verden,
- Vedrørende friheden — som andet end en vrangforestilling.
- Vedrørende rationaliteten — hinsides utilitaristisk og med plads til det ubevidste.

Disse tre spørgsmål er ikke ulige dem Kant stillede og som fakticitetens vrangforestillinger genoptager på hver deres skæve måder. Ved at forholde os til dem er vi med til at bidrage til den kamp som ukrainerne står midt i lige nu. Også på vores vegne. En kamp mellem en totalitær logik der stammer fra Gulag og så den demokratiopfattelse som, alt andet lige, tanken om Europa står for.

Derfor er Kyiv i dag helt klart Europas hovedstad og må forsvares som sådan.

Oswaldo Cariola
11. august 2022

---

¹ Freud placerer dér sin *Wahrnehmungszeichen* med alle de komplikationer det bringer med sig.